

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fr. v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 4 fr. cu porto postei. Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. — Se abonéza la Comitetul asociatiunei in Sibiiu séu prin posta séu prin dd. colectori.

Nr. 9.

Brasiovu 15. Aprile 1868.

Anulu I.

Cuventarea Escel. Sale Domnului Bas. Ladislau Popu

cá presiedinte alu asociat. rostita in siedinti'a comitet. din 17. Sept. 1867.*)

Préonorati Domni!

Me simtiu fericitu Dloru! candu prim'a óra cuprindu acestu scaunu presidialu primindu conducerea afacerilor asociatiunei pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, la care m'a chiamatu increderea adunarei generali a VII. tienuta de curendu in Clusiu, si nu pociu cá in momentulu acest'a se nu dau espresiune simtieminteloru mele, de un'a parte de bucuri'a ce me cuprinde, candu incepu a face intrebuintiare de dreptulu celu frumosu cu care m'a onoratu increderea intieligintiei romane transilvane; éra de alta parte de speranti'a ce o nutrescu, ca prin zelós'a conlucrare a Dvóstre vomu putea inaintá scopulu asociatiunei rom. transilvane, care este inaintarea literaturiei romane si a culturei poporului rom.

Esistinti'a si progresulu unei asociatiuni, a disu presiedintele asociatiunei rom. transilvane in cuventarea sa la deschiderea a II. a adunarei generali, cumca sunt conditiunate de interesulu si simpatii'a publicului, pentru care s'a infiintiatu acea asociatiune. — Eu mai adaugu la aceste, ca progresulu asociatiunei nóstre, prin urmare ajungerea scopului ei e conditiunata dela conlucrarea zelósa a tuturoru membriloru asociatiunei.

Dóue scopuri si-a prefiptu asociatiunea nóstra: inaintarea literaturiei romane si a culturei poporului romanu.

*) Vedi protocolulu acelei siedintie.

Nu putem nici decatu trage la indoiéla, ei din contra cu bucuria trebuie se marturisimu, ca pre lunga procurarea medi-lóceloru spre inaintarea scopului asociatiunei, in care privintia s'a aretatu multu interesu si simpatia din tóte partile si s'a facutu multu, de si nu totu ce se putea face — s'au lucratu si facutu destulu, ba pociu dice multu pentru inaintarea literaturii romane. Literatur'a romana a luat in parte si prin conlucrarea asociatiunei unu sboru inaltu, inaltiatu dela 13. Aug. a. c. si mai tare; a inaintatu peste asteptare, si pare ca s'au adoperatu cu totii a suplení cele ce s'au negrijitu in decursulu atatoru secli! Se tacu de alte inaintari in literatur'a nóstra, care fara de acea tuturoru ne sunt cunoscute, va fi de ajunsu a memorá aci, ca meritulu asociatiunei transilvane este si unitatea, mai ca generale, in scrierea cu litere, *conditio sine qua non* a unei literature.

Inse ce amu facutu Dloru pentru inaintarea culturii poporului romanu, desteptarea si luminarea lui? instruirea si inaintarea lui in industria si agricultura etc.? Siepte ani sunt Dloru, de candu s'a infiintiatu asociatiunea nóstra, siepte ani unu tempu fórté lungu, in care fórté multe se putea face pentru luminarea poporului nostru; inse cu durere trebuie se marturisimu Dloru! ca in partea acest'a s'au facutu fórté pucinu, bá putem dice ca mai nimica. Cu totu dreptulu a pututu dice vice-presiedintele asociatiunei in cuventarea sa la deschiderea a III. adunari generali: „Simtímu Dloru si cauta se marturisimu, ca mai multu s'ar putea face decatu se face, si ca mai pucinu se face decatu suntemu datori a face.“ Daca totu acelu D. vicepresiedinte in cuventarea sa la deschiderea adunarii gen. a V. a pututu inca dice, ca „amu facutu pucinu, si ca a venitu tempulu, in care mai cu multa seriozitate se consideramu momentozitatea intreprinderii nóstre, se ne scuturamu ori din letargia ori din nepasare, se luamu nou sboru spre a dá aripi asociatiunei intru scopurile ei,“ cu atatu e mai durerosu candu si dupa a VII. adunare gen., in alu 7-lea anu alu infiintierii asociatiunei cu privire la celu mai momentozu scopu alu asociatiunei — alu culturii poporului — nu putem nici decum aretá unu progresu mare! Candu totu acolo stamu unde amu stafu la a III. si la a V. adunare generala.

Candu atingu eu acésta córda Dloru, nu vreau se recriminezu, nu voiu se judecu si se condamnezu pre nimene, nu Dloru, cu atatu mai pucinu nu, ca m'asi condanná si pe mine insumi, neputendu aretá nici eu ca asi fi facutu mai multu

decatu cei mai multi membri ai asociatiunei, adeca amu respunsu regulatu tacesele anuali si m'amu dusu candu amu pututu si la adunarile gener., voiu numai se constatu, ca cu atata nici decatu nu amu satisfacutu datoriei nóstre fundate in § 35 alu statutelu, si ca prin urmare trebuie se vedemu cá de aci inainte se facemu mai multu, se conclucramu, dupa cum dice Şlu mai susu citatu „din tóte puterile spre inaintarea scopulu asociatiunei,“ intielegu cultur'a poporulu romanu!

Nu inaintarea literaturai romane dara Dloru, pentru care fara de acea au de a lucrá toti romanii din tóte patru unghiurile, nu, ci cultur'a poporulu romanu, a celei mai crude parti a natiunei, care jace intru intunecime, care totu pre acela gradu alu culturei se afla unde s'au aflatu inainte cu 7 ani candu s'a infintiatu asociatiunea, ba putemu dice, ca inainte cu mai multe decenii, daca nu secli; . . cultur'a poporulu e intrebarea, care trebuie se ne cuprinda tóta atentiunea, totu cugetulu si tóta grigea nóstra!

Sciu eu prea bine Dloru, ca deslegarea acestei intrebari ar cadea mai multu in sfer'a de activitatea a adunariloru gen.; inse daca vomu cugetá ca adunarile gen. se tienu asia raru, numai un'a data intr'unu anu, ca pentru aceste tempulu e mai scurtu mesuratu decatu cá adunarea pre langa celelalte afaceri urgente se se póta cuprinde si cu întrebari asia afundu taictórie, nefindu din partea comitetulu asociatiunei pregarite cele trebuintóse; de vomu cumpaní mai incolo, ca membri asociatiunei intr'adeveru astépta dela comitetu cá se se ocupe mai seriosu cu intrebarea acést'a; considerandu in fine ca nu numai comitetulu, ci fiacare membru alu asociatiunei are datorintia (dupa Şlu 35 alu stat.) cá se concluce din tóte puterile la spriginirea si inaintarea scopulu asociatiunei, cugetu ca comitetulu nu numai nu'si va esí din cerculu activitai sale, ci din contra-si va impliní un'a santa datoria, daca va luá in seriósa cumpanire intrebarea: pre ce cale s'ar putea face inceputulu cu instruirea practica a poporulu, de care necesitatea este cu atatu mai urgente, cu catu numai cultur'a póte asecura poporulu un'a stare mai buna; éra acést'a da poporulu putere si tariia, care aceste singure suntu in stare a'i asecurá si venitoriulu!

Aici-mi ieau voia Dloru a trage atentiunea onorabilelu Comitetu la acelu conclusu alu adunarei gener. din Clusiu, in

alu carui întielesu avemu se punemu la cale publicarea foiei asociatiunei, prevediute in §. 33 alu statuteloru asociatiunei.

Binevoiti Dloru cu ocasiunea acést'a a luá la seriósá cumpãire, óre nu chiaru edarea acestei foi ar fi calea cea mai corespundietóre, prin care s'ar putea mai usioru si mai in generalu ajunge scopulu asociatiunei, cultur'a poporului? Un'a fóia periodica Dloru in stilu poporalu, care se nu lipsésca din nici un'a comuna romanésca, in care se se intálnésca toti membri asociatiunei mai desu cá la adunarile gener., unde se se intálnésca prin lucrarile loru, teologulu si juristulu, mediculu si tehniculu, pedagogulu si economulu etc. si cu totii, fiacare in ramulu seu se dea invetiaturi practice pentru poporu, se impartásiésca fiacare observatiunile, cunoscintiele practice cate au adunatu, folositóre poporului tieranu, adeca teologulu moral'a cea nefalsificata a invetiaturei lui Christofu, juristulu modulu de a'si scuti averea si libertatea persóncei inaintea legi; mediculu de a'si conservá si repará sanatatea etc. Prin acést'a foia se scótemu din man'a poporului epistoliile cadiute din ceriu la Ierusalimu, si visuri de ale Maicei preciste, care se mai tipãrescu si in véculu alu XIX-lea si care suntu apte numaí a intunecá curat'a si dumnediésca invetiatura a lui Christosu, precum si a sustiené trandavi'a si fatalismulu in poporu! Se'i damu fóie'a asociatiunei in mana la poporu, in care se i se arate mai incolo, ca a venitu tempulu, candu trebue se-si pastreze cu mai multa scumpatate pucinulu locu ce-lu are, se si-lu folosésca séu lucre mai bine decatú l'a lucratu si folositu pana acuma, déca nu vrea cá tóta procreatiunea ce va avea se o dea in dare publica, nu numaí, dar trebue se faca poporulu nostru inaintari séu se se ingrigésca si de arte si industria, daca nu voiesce cá adi mane imputienanduisse pamentulu, séu remanendu fara de pamentu, se se faca toti proletari! Se nu perdemu din vedere Dloru, ca inca pucine luni de dile si Ardélulu va fi legatu de Europ'a civilisata cu pente de feru, de Europ'a inaintata in industria si arte, inzestrata cu capitaluri in bani si in cunoscintie practice, care tóte usioru se voru versá preste Ardélu, nu inse cá se inavutiésca poporulu nostru, ci cá se scótiã din man'a tieranului tóte modurile de castigu, cá se-i rapésca mosiiuti'a cu care-si sustiene famili'a; daca acesta (tieranulu) prin un'a economia mai buna, mai rationata nu va sci scóte din pamentu atata, catu pe langa implinirea datorintieloru lui catra statu etc. se'i remana de ajunsu si pentru sustienerea familiei etc. Stagnarea mai

departe in economia, industria si arte va aduce preste poporul nostru mai mare dauna; ea este mai periculósa decatu stagnarea in politica!

Bine se ne tragemu dara sém'a Dloru, cum se spriginimu inaintarea poporului in cultura, cum se-lu conducemu cá se ajunga la un'a stare mai buna, se nu cadia préda evenimentelor ce ne inpresóra! Se conlucramu Dloru cu totii spre scopulu acest'a atatu de umanu, atatu de nationalu din tóte puterile nóstre! Ve rogu Dloru se nu ne despartímu din acestu locu fara de a ne oblega cu legatura santa in consciinti'a nóstra, cumca vomu impliní acést'a datorintia a nóstra cu tóta consciintiositatea si acurateti'a. — Cu consciinti'a acestei datorintie se pasimu acuma Dloru la afacerile nóstre — ale comitetului.

Nr. 138. 1867.

Protocolulu siedintiei comitetului asoc. trans. romane

ținute in 17 .Sept. c. n. a. c. sub presidiulu Escel. sale Dlui pres. Basiliu Ladislau de Popu, fiindu de facia Rev. D. v-pres. alu asoc. I. Hannia, dintre membrii comit. Ilustr. sa D. consil. de curte Iacobu Bolog'a, Il. sa D. consil. de finantia Petru Manu, Il. sa D. consil. gub. Pavelu Dunc'a si Ilie Macelariu, D. senatoru Petru Rosc'a, D. dr. Ioanu Nemesiu. D. dr. Nic. Stoi'a, secr. Il. Ioane V. Rusu, D. prof. si control. Ioanu Popescu, D. capitanu si cass. alu asoc. Const. Stezariu si D. redact. si bibliot. alu asoc. Nicolae Cristea.

§. 70. Escel. sa D. presiedinte, dupace in unu cuventu caldurosu si plinu de devotamentu 'si descopere intim'a sa bucuria pentru increderea, cu carea a binevoitu a'lu onorá adunarea generala, aruncà o privire generala preste celea ce lea facutu asociatiunea dela urdirea ei in interesulu culturei si literaturei romane, si totu odata trage atentiunea comitetului asupr'a momentósei probleme ce are de a rezolvi asociatiunea in interesulu culturei poporului romanu, prin inaintarea agromiei, industriei si a altoru ramuri, care contribue la inaltiarea si fericirea unui poporu si resp. la bun'a starea si fericirea unei natiuni scapatate, cum e natiunea romana, si amen-tendu ca edand'a fóia a asociatiunei inca e unu factoriu alu inaintarei poporului romanu, inchià cu fratiasca provocare, cá membrii comitetului se conlucre cu puteri unite spre inaintarea maretului scopu alu asociatiunei, carele intre altele in line'a prima trebuie se fia: cultur'a, inaltiarea si fericirea poporului romanu.

Conclusu. Acést'a cuventare se aclude la acestu protocolu sub a.)

§. 71. Rever. D. vice-presiedinte alu asociatiunei Ioanu Hannia inca ia cuventulu spre a dá espresiune bucuriei sale pentru increderea cu care l'a onoratu adunarea generala dela Clusiu, alegandu'lu la postul de vice-presiedinte, si dupace amentesce ca impregiurarile pre Escel. sa D. presiedinte nu'lu voru puté ertá, cá totudeauna se potu presiedé la siedintiele lunarie ale comitetului asociatiunei, si asia conformu statutelor va trebui se presiedeze Dsa in cualitate de vice-presiedinte, cere asemenea concursulu si binevointi'a membriloru comitetului, spre a puté conlucrá cu puteri unite in interesulu prosperarei asociatiunei.

§. 72. Dupa aceea Escel. sa D. presiedinte in credintia cá implinesce o datoria santa catra untlu din celi mai mari barbati ai natiunei, propune cá comitetulu se binevoicsca a dá espresiune sentimentelor sale de durere pentru perderea Escel. sale D. archiepiscopu si mitropolitu Alesandru Sterca Siulutiu, carele a repausatu in Domnulu in 7. Sept. a. c., si in semnulu intimei recunoscientie pentru nemuritóriele sale merite nationale, ai esprimé o „vecinica pomenire!“

Conclusu. Propunerea Escel. sale D. presiedinte priminduse cu unanimitate din partea membriloru comitetului prin sculare, totuodata se decide a se trece in acestu protocolu cá unu documentu de pietate si recunoscientia catra acelu barbatu prea meritatu alu natiunei romane.

§. 73. D. consiliariu de curte Iacobu Bolog'a referéza, cá dupace in 9. Sept. a. c. a primitu protocolulu adunarei generale a asociatiunei tienute la Clusiu, cá presiedinte alu aceleia a ingrigitu, cá respectivele decrete pentru presiedintele, vice-presiedintele asociatiunei, oficialii si membrii comitetului asoc. se se compuna si espedéze; deci unele s'au si espedatu degia, ér' cele ne espedate pana acum din scurtiimea tempului inca se voru espedá catu mai curendu; totu odata predà comitetului protocolulu amentitu alu adunarei gener. dinpreuna cu resp. acluse.

Se ia spre scientia.

§. 74. Dupa aceste premise, trecênduse la ordinea dilei D. consiliariu gub. Ilie Macelariu cetesce protocolulu adunarei generale, tienute la Clusiu in 26., 27., 28. Aug. a. c. c. n.

Conclusu. Din acelu protocolu aflandu comitetulu asoc., cumca unele concluse ale adunarei generale suntu de aceea

natura, catu n'au lipsa de o discussiune a comitetului, ci suntu de a se pune numai decatu in lucrare, asia comitetulu afla cu cale a decide, cá secretariatulu se se insarcineze cu espedarea acelor'a, ér cu privire la acele puncte din conclusele adunarei generale, care pretendu o discussiune si decidere a comitetului, insarcinéza pre secret. asoc., cá facêndu unu estrasu din acele, se raporteze in siedinti'a comitetului, ce se va tienea mane in 18. Sept. a. c. — Punctele cu acaror'a espedare si punere in lucrare conformu concluseru adunarei generale comitetulu afla cu cale a insarciná pre secret. asoc., suntu urmatoriele:

a) cu privire la p. XXVI. din protocolulu siedintiei a III. a adunarei generale, prin care adunarea generale decide licuidarea supererogatului de 18 fr. 93 cr. v. a. din spesele cancelariei asoc. pre an. 186⁶/₇, se insarcinéza secret. a espedá in acestu intielesu asemnatiunea necesaria la cass'a asociatiunei pentru refuirea acelui supererogatu.

b) p. XXVII. relativu la conclusulu adunarei generale adusu in caus'a ofertului Dlui Iacobu Muresianu, estragênduse din protocolulu adunarei generale, se se impartiasca din cuventu in cuventu numitului Domnu.

c) p. XXVIII. relativu la bugetulu preliminaru de adun. gener. pre an. asoc. 186⁷/₈ si anume pos. 1) in privinti'a on. an. alu secretariului II., pos. 2) in privinti'a remuner. an. de 100 fr. v. a. pentru unu juristu aplicatu cá scriitoriu stabilu in cancelari'a asociatiunei si 3) in privinti'a speseloru cancelariei asociatinnei in sum'a de 160 fr. v. a. se decide a se dá asemnatiunile necesarie la cass'a asociatiunei, insarcinanduse secret. cu espedarea acelor'a.

d) Totu la p. XXVIII. pos. 4) 5) si 6) din bugetulu preliminaru alu adun. gener. veniendu inainte stipendiale preliminate de numit'a adunare gener. pre an. scol. 186⁷/₈ pentru juristi, pentru 2 ascultatori de preparandia in Prag'a si pentru unu ascultatoriu de tehnica la institutulu politehnicu din Vien'a, se nasce intrebarea, ca dupace acele stipendia fura conferite in an. scol. precedente si tenerii impartasiti cu acele stipendia corespunsera pre deplinu conditiuniloru puse, ba înca cu ocasiunea substernerei documenteloru sale despre progresele facute in specialitatile de studia resp. isi reinoira cererea pentru de a fi impartasiti cu acele si pre an. scol. viitoriu, mai e de lipsa a se publicá de nou concursu pentru acelea? Dupa mai multe desbateri comitetulu luandu in consideratiune, ca tenerii impartasiti cu stipendia si-au reinoitu cererea lor resp., au con-

cursu cu ocasiunea tramiterii documentelor sale despre progresele facute si conformu principiului, dupa care comitetulu asoc. si cu alte ocațiuni tenerilor stipendiați ai asoc. nu lea subtrasu avutele stipendia pana la absolvarea studialoru sale, déca lea meritatu prin progresu si portare; afla cu cale pre tenerii stipendiați ai asoc. a'i lasa si pre an. scol. viit. 186⁷/₈ in usuarea stipendialoru avute, si anume: a) pre tenerii Georgie Gerasimu Rusu si Andreiu Cosm'a ascultatori de drepturi, in usuarea stipendialoru avute de cate 100 fr.; b) pre tenerii ascultatori de preparandia in Prag'a, Georgie Munteanu si Stef. Torpanu cu stipendiale de cate 300 fr. si 50 fr. spese de drumu pentru reintórcere; c) si in urma pre tenerulu ascultatoriu de scientiele tehnice la institutul politehnicu in Vien'a Dionisiu Radesiu in usuarea avutului stipendiu de 300 fr. v. a. asemnanduse esolvarea acelor'a la cass'a asociat. in rate trimestrali pre langa cuietantia vidimata de resp. directiune.

§. 75. Secret. II. cetesce o scrisória a Rever. D. proto-singelu N. Popea, prin carea numitulu Domnu multiamindu adunarei gener. pentru increderea, cu carea l'a avutu alegandu'lu de nou de membru alu comitetului, aduce la cunoscinti'a comitetului, cumca din caus'a slabitei sale sanatați, se vede constrinsu a resemná la postulu de membru alu comitetului.

Conclusu. Se ia spre scientia cu aceea, ca acést'a dorintia a amentitului Domnu se se supuna spre pertractare si decidere viitórei adunari gener.

§. 76. Secret. II. presentéza unu contu de 4 fr. 50 cr. v. a. cá spese facute cu ocasiunea váruirei caseloru cancelariei asociatiunei.

Conclusu. Se asemnéza esolvarea aceluia din spesele extraordinarie preliminate din partea adunarei gener. pre an, asociatiunei 186⁷/₈.

§. 77. D. cassariu raportéza despre starea cassei asociat. pre tempulu acestei siedintie, din care se vede, ca cass'a are in proprietatea sa sum'a de 29,275 fr. 15 cr.

Se ia spre scientia.

§. 78. Totu in legatura cu acést'a raportéza despre banii incursi la asociat. dela adunarea gener. pana in presente, si anume:

a) Prin D. senatoru si colectoru alu asociat. in Belgradu Nicolae Berghianu s'au tramesu la asociat. cá tacse de m. ord. si pentru acte cu totulu 47 fr. 10 cr. v. a.

b) Dela D. protopopu in Muresiu-Uiór'a Leontinu Leonteanu cá tacsá de m. ord. pre an. asociat. 186⁶/₇ 5 fr. v. a.

c) Deadreptulu la cass'a Asociatiunei au mai incursu cá tacsé de m. ord. dela 4 m. ord. 20 fr. v. a.

Se ia spre scientia.

§. 79. Cu ocasiunea cetirei raportului Dlui cassariu, venindu inainte si numele unui membru ord. nou, si escanduse intrebare, ca óre póte se dá acestuia din partea comitetului diploma de membru, dupace §. 6 din statute dice, ca totu individulu, carele platesce tacs'a prescisa este m. ord. alu Asociatiunei si totuodata altu §., anume §. 23. din statute dice, cá despre primirea membriloru asociatiunei are se decida adunarea generala, D. consiliariu Macelariu si-ia de aici ansa a face propunere, cá comitetulu numit'a impregiurare se o aduca la cunoscienti'a viitórei adunari gener. recomandandu'i, cá aceeasi se interpreteze, resp. se modifice §§-ii atinsi in tr'unu intielesu mai detaiatu.

Conclusu. Acést'a propunere se primesce din partea comitetului si se radica la valóre de conclusu alu acelu'a.

§. 80. Inaltulu guberniu regiú impartasiesce unu estrasu despre progresulu tenerului stipendiatu alu asociatiunei Georgie Gerasimu Rusu, cá ascultatoriu de drepturi la universitatea imp. din Vien'a pre semestrulu I. alu an. 186⁶/₇.

Se ia spre scientia.

§. 81. Tenerulu stipendiatu alu asociatiunei ascultatoriu de studiale tehnice la institutulu politehnicu in Vien'a, Dionisiu Radesiu, si-substerne comitetului testimoniulu despre progresulu facutu in studia in decursulu an. scol. 186⁶/₇ si totuodata se róga a se impartasi si pre an. scol. viitoriu de stipendiulu avutu. Asemene si-substerne documentele despre progresulu in studiu pre semest. II. an. scol. 186⁶/₇ si tenerulu stipendiatu alu asociatiunei Andreiu Cosma, ascultatoriu de drepturi la universitatea regía din Pest'a, roganduse si acest'a a se impartasi si pre an. scol. viitoriu de stipendiulu ce l'a avutu dela asociatiune.

Conclusu. Se iau spre scientia cu acea observare, ca cererei ambiloru teneri s'a facutu destulu prin conclusulu de sub §. 74 p. d) lasanduse pre bas'a documenteloru produse si pre an. scol. 186⁷/₈ in usuarea stipendieloru avute.

§. 82. La dorinti'a unoru DD. membrii ai comitetului secret. II. cetesce numele membriloru ord. noui ai asociatiunei acceptati din partea adunarei gener. din Clusiu.

Conclusu. Comitetul ia spre scientia numele membrilor ord. noui, insarcinandu pre secret. a espedá resp. diplome pentru aceia cari sunt cetatiani austr., ér' pentru aceli membrii noui, cari nu sunt civi austr., conformu Şlui 5. din statute se voru pune pasii necesari pentru esoperarea consensului din partea inaltului guberniu regiu transilvanu.

Ş. 83. Ecs. sa D. presiedinte dorindu a se informá despre activitatea DDloru colectoru ai asociatiunei in anulu din urma, insarcinà inca de tempuriu pre D. cassariu alu asociatiunei, cá la siedinti'a de astadi se-i representeze o lista despre toti colectorii asociatiunei, insocita de observarile necesarie in privinti'a activitatiei desvoltate in interesulu asociatiunei, facute pre bas'a protocolului cassei asoc.

Conclusu. Acea lista presentanduse de Dn. cassariu si cetinduse de ecselenti'a sa D. presiedinte, dupace din tríns'a se vediù, ca unii DD. colectoru (de si cam pucini) si-impliniseru datori'a sa, facia cu spriginirea materiala a asociatiunei; acestor'a li-se votà recunoscientia protocolarmente si anume Dlui Ioane Fekete Negrutiu, canonicu metropolitanu si Ioane Petricu, protopopu in Brasiovu, cari prin zelulu si laudabil'a staruintia administrara in decursulu an. asoc. trans. cele mai frumóse sume la fondulu asociatiunei.

Ş. 84. In legatura cu aceste ecselenti'a sa D. presiedinte spre a dá impulsu la desvoltarea unei activitati mai energice si mai latíte in interesulu prosperarei materiale si morale a asociatiunei, aflà cu cale a propune inmultirea; resp. denumirea unoru noui colectoru prin unele parti.

Conclusu. Acésta propunere priminduse cu unanimitate din partea comitetului, pre langa vechii DD. colectoru se denumescu inca urmatorii: a) pentru Abrudu Alecs. Amosu Tobiasiu, parochu si protopopu onorariu; b) pentru Belgradu Alecs. Tordosianu, parochu si administ. protopop., si Augustinu Papu, protopopu; c) pentru Bistriti'a Alécs. Silasi, protopopu; d) pentru Blasiu D. prof. Ioanu P. Moldovanu; e) pentru Brasiovu Ioanu Lengeru, prof.; f) pentru Campeni Mih. Andreic'a, proprietariu, si Ioane Patiti'a, protopopu; g) pentru Cetate-de-balta Ioanu Pinciu, presiedinte de sedria, si Ioanu Almasianu, protopopu; h) pentru Cernautiu Ioanu a lui Georgie Sbier'a; i) pentru Cinculu mare Moise Branisce, ascultantu; k) pentru Clusiu Ioanu Pamfilie, protopopu; l) pentru Cohalmu Pavelu Banutiu, secret.; m) pentru Deva Georgie Ceaclanu, v. comite; n) pentru Gherl'a Ioanu Muresianu,

cancelistu; o) pentru Mediasiu Ioanu Popescu, administ. protopopescu; p) pentru Marmati'a Petru Mihali, asesoriu; q) pentru Muresiu-Osiorhei Nicolae Gaetanu, asessoriu la tabl'a regia; r) pentru Nasaudu Ioachimu Muresianu, presiedinte de sedria; s) pentru Nochrichu Zach. Zacharia, practicantu; t) pentru Oradea-mare Iustinu Popu, prof., si Iosifu Romanu, advoc.; u) pentru Pest'a Vincentiu Babesiu, jud. la tabl'a septemv.; v) pentru Resinariu Bucuru Cioranu, proprietariu; x) pentru Sasu-Reginu Anan. Trombitasiu, propriet.; y) pentru Sasu-Sebesiu Ioanu Deacu, protopopu; z) pentru Secarambu Beniaminu Densiusianu, prot.; aa) pentru Saliste Dan. Neamtii si Nicolae Racuciu, parochi; bb) pentru Sighisiór'a: Petru Decei, parochu r. cat.; cc) pentru Vien'a Dr. Greg. Silasi; dd) pentru Zlatn'a Ioanu Moldovanu si Ioanu Demianu, parochi; ee) pentru Bistr'a Augustu Coltoru, parochu, si Dionisiu Darabantu, not.; ff) pentru Offenbai'a Nicolae Fodoreanu, protopopu; gg) pentru Rosi'a de munte Simione Balintu, protopopu; hh) pentru Albacu Nicolae Ispasu, jude satescu si Candrea; ii) pentru Unedór'a Avramu Pacurariu, parochu; kk) pentru Sacele Irimie Verz'a si Radu Popea, parochi; ll) pentru Poian'a sarata Ioanu Baloiu, parochu. — Secretariulu se insarcinéza a espedá susu numitiloru noui denumiti colectori decretetele respective.*)

§. 85. D. vicepresiedinte face propunerea, cá DD. colectori se se provóce prin provocari tiparite spre a raportá comitet. in fiacare anu despre activitatea desvoltata in interesulu asociatiunci, cá asia comitetulu se póta face unu raportu in ast'a privintia la adunarea generala viitória.

Conclusu. Propunerea acést'a se primesce din partea comitetului si se redica la valóre de conclusu.

Cu acestea siedinti'a comitetului inceputa la 9 óre inainte de amiadi, se incheià pre la 2 óre dupa amiadi.

Sibiü, in 17. Septembrie c. n. 1867.

I. Hannia mp.,
vicepresiedinte.

I. V. Rusu mp.,
secretariu II. alu asoc.

---

*) On. Redactiuni ale celorlalte foi romanesci din menarchia suntu rugate, cá se binevoiésca a reproduce acestu conclusu Nr. 84, pentrucá on. publicu din tóte partile se afle adresele ddloru colectori ai asociatiunei transilvane.

Nr. 146. 1867.

Protocolulu siedintiei comitetului Asoc. trans. romane,

tienute in 18. Sept. a. c. sub presidiulu Escel. Sale D. presiedinte B. Ladde Popu, fiendu de facia Rev. D. vice-pres. Ioanu Hannia, si dintre mem. brii comit. Ilustr. Sa D. consiliariu de curte Iacobu Bolog'a, Ilustr. Sa D. cons. de fin. Petru Manu, Ilustr. Sale DD. cons. gubern. Pavelu Dunc'a si Ilie Macelariu, D. senatoru Petru Rosc'a, D. avocatulu Dr. Ioanu Nemesiu, D. Dr. Nicolae Stoic'a, D. profes. si parochu Zacharia Boiu, D. profes. Ioanu Popescu, secret. II. si membru alu comit. Ioane V. Rusu, D. capitanu si cassariu alu Asoc. Constantinu Stezariu si D. redactoru si bibliotecariu alu Asoc. Nicolae Cristea.

§. 86. Se cetesce protocolulu siedintiei precedente a comitet. si dupa pucine modificatiuni se dechiara de autenticu.

§. 87. D. vice-presiedinte Ioane Hannia presentéza o scrisoria a Dlui protopopu si colectoru alu Asoc. in Brasiovu Ioane Petricu, pre langa care numitul D. colectoru tramete la Asoc. cá tacse de m. ord. pentru D. parochu Bretianu Spiridonu Demianu si pretiulu actelorulu vendute in suma de 37 fr. 75 cr. v. a. Totuodata reportéza despre numerulu esemplarialorulu din actele Asoc. ce se afla depuse la Domni'a sa, si inca suntu nevendute pana acum.

Se ia spre scientia si banii tramesi la fondulu Asociat. se predau Dlui cassariu alu Asoc., spre a se trece in protocolulu cassei si a se publicá la tempulu seu.

§. 88. Secret. conformu conclusului din siedinti'a comitetului tienuta eri in 17. Sept. a. c., cetesce unu estrasu din punctele concluselorulu adunarei generale din Clusiu, cu acaroru executare s'a insarcinatu comitetulu. Acele puncte relative la stipendiale preliminate de adunarea generala dela Clusiu, in siedinti'a sa III. din 28. Aug. ac. p.) XXVIII., cum si la edarea foiei Asoc., luanduse in ordinea sa la discussiune, cu privire la fiacare dintrensele se determinéza urmatoriele:

1) Pentru unu stipendiu de 100 fr. v. a. destinatu pentru unu ascultatoriu de drepturi afara de patria la vreo universitate, cum si pentru altu stipendiu de 80 fr. v. a. destinatu pentru unu ascultatoriu de drepturi in patria se se publice concursu cu terminulu pana in 1. Noembre c. n. a. c.

2) Asemene s'a determinatu a se publicá concursu, totu cu terminulu pana in 1. Noembre c. n. a. c. pentru alte ajutorie preliminate de adunarea generala dela Clusiu p. XXVIII. si in specie a) pentru doue ajutorie de cate 50 fr. v. a. destinate pentru doi studenti la scólele reali, b) pentru unu ajutoriu de 50 fr. v. a. destinatu pentru unu sodalu romanu, carele voiesce a se face maiestru c) pentru alte doue ajutorie de cate 25 fr. v. a. menite pentru doi invetiacei de meseria, d) pentru doue stipendia de cate 330 fr. v. a. destinate pentru doi teneri, carii se invetie agronomi'a cu scopu de a fi aplicati cá invetiatori la studiulu agronomiei, si anume: unulu la preparandi'a din Blasiu si altulu la preparandi'a din Sibiu.

3) In fine se determinéza a se publicá concursu cu terminulu pana in 1. Augustu 1862 pentru doue premia de cate 25 fr. v. a. destinate pentru doi invetiatori comunali, carii pana la adunarea generala prosima voru dovedi cu testimonia demne de tóta credinti'a, cumca au prasiu celi mai multi otoi. — Tóte aceste concurse se se publice pre langa conditiunile statorite de comitetulu Asociatiunei in siedinti'a de astadi.

4) Veniendu la discussiune conclusulu adunarei generale dela Clusiu p. XXVIII. pos. 11) relativu la edarea foiei Asociatiunei, acarei trebuintia e atatu de simtita si acarei edare catu mai curenda o doresce fiacare romanu, cá unu factoriu inaintatoriu de cultur'a poporului romanu, se decide, cá aceasi foia inca dela 1. Noembre c. v. a. c. se se edea sub titlulu de: Fôia Asociatiunei transilvanë romane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, (conferëza si prot. siedintiei comit. Asoc. din 25. Oct. c. n. a. c. §. 109), pre fiacare luna odata, in cate o brosiura celu pucinu de cate 3 côle cu pretiulu de 2 fr. v. a. pre anu pentru membrii Asociatiunei, ér' pentru nemembrii cu cate 3 fr. v. a. pre anu, si in privinti'a acést'a se se si incunoscintieze publiculu romanu de tempuriu, pre langa provocarea cá se binevoiësca totu romanulu inteligente a concurge atatu materialmente catu si moralmente la spriginirea si imbraciosiarea caldurósa a numitei foi, cu acea dechiarare, ca atatu presidiulu catu si comitetulu 'si va pune téta silinti'a in privinti'a prosperarei aceleia.

Celelalte afaceri care atingu mai deaprópe punerea in lucrare a edarei numitei foi, se incredintiëza din partea comitetului in prevederea si chip-suirea presidiului Asociatiunei.

In urma Escelentia sa D. presiedinte esprimandu'si multiamirea si indestularea sa cu cele pertractate si efectuite in doue siedintie ale comit. tiente sub presidiulu seu, totuodata multiamesce in termini cordiali comitetului pentru spriginirea si conlucrarea zelósa dovedita si cu ast'a ocaziune, in favórea inaintarei scopurilor si intereseloru Asociatiunei, si róga pre numitulu comitetu, cá asemene se benevoiësca a sprigini cu conlucrarea sa si pre vice-presiedintele Asociatiunei, carele conformu statuteloru, va avé de al' supleni in conducerea afaceriloru comitetului si resp. ale Asociatiunei.

Cu care acésta siedintia inceputa la 10 óre inainte de amiadi, se inchiá la 1 ora dupa amiadi.

I. V. Rusu mp.,
secr. II.

I. Hannia mp.,
vice-presiedinte.

Nr. 157. 1867.

Protocolulu siedintiei comitetului asoc. trans. romane

tienute in 8. Oct. c. n. a. c. sub presidiulu Rev. D. vice-pres. I. Hannia, fiendu de facia dintre membrii comit. Ilustr. sa D. consil. Petru Manu, D. senat. P. Rosc'a, D. advoc. dr. I. Nemesiu, D. dr. N. Stoi'a, D. prof. Z. Boiu, secret. II. si membru comit. I. V. Rusu, D. cass. alu asociat. C. Stezariu, D. control. I. Popescu si D. archivariu si bibliot. alu asociat. N. Cristea.

§. 89. Se presentéza conspectulu despre starea cassei Asociat. pre tempulu acestei siedintie, din care conspectu se vede, cumca cass'a Asociat., dupa subtragerea erogatiuniloru din lun'a trecuta, care facu 388 fr. 43 cr. v. a., are in proprietatea sa sum'a de 29,089 fr. 11 cr.

Se ia spre sciintia.

§. 90. Totu in legatura cu presentarea conspectului cassei Asociat. se raportéza si aceea, ca D. advocatu plenipoten-

tiatu alu Asociatiunei Mateiu Nicol'a a tramesu la Asociatiune 150 fr. v. a. din pretiulu casei de sub Nr. 229 testata de repausatulu negotiatoriu D. Dion. Telechi din Abrudu, in favórea Asociat. si venduta in 1865 cu aprobarea adunarei gener. a Asociat. cu sum'a de 320 fr. v. a., totuodata D. raportatoriu aduce la cunoscienti'a comitetului, ca susu numitulu Domnu advocatu alu asociatiunei pentru banii tramesi poftesce a se cuietá si folosinduse de ocaziune nu lipsesce a atrage atentiu-neá comitetului intr'acolo, cá pretiulu casei vendute, conformu unoru puncte din dispositiunile testamentarie ale repausatului testatoriu se se eloceze cá fondu de stipendia pentru unu teneru studinte din munti.

Conclusu. Pentru sum'a de 150 fr. v. a. tramésa la asociatiune din pretiulu casei vendute susu numitului Domnu advocatu plenipotentiatu alu asociatiunei M. Nicol'a se i se espedéze din partea casei cerut'a cuietantia, si totuodata se i se rescrie, ca legatulu telechianu in generale, prin urmare si pretiulu casei vendute in favórea asociat., dupace va incurge la fondulu asociatiunei, intrég'a suma se va manipulá, administrá si intrebuntia conformu dispositiuniloru testamentarie facute de repausatulu in Domnulu testatoriu; inse de órace pretiulu casei vendute in an. 1865, inca pana acum n'a intratu intregu la fondulu asociatiunei, cu tóte aceste, ca dupa tenórea contractului dto. 13. April 1855 inchiatu cu cumperatoriulu resp. trebuea se intre rat'a cea din urma inca in 1. Noembre 1865: asia comitetulu la propunerea Rev. D. vice-presiedinte se afla indemnatu a decide, cá numitulu Domnu se se poftésca cá se binevoiésca a serví cu deslucirile necesarie despre aceea, ca óre încassatus'au séu ba pana acum intregu pretiulu casei vendute? Si déca nu s'a încassatu, ce causa a impedecatu acea încassare?

§. 91. D. cassariu alu asociatiunei aducêndu la cunoscienti'a comitetului, cumca cass'a asociat. posiede sum'a disponibila in bani gata pana la 2600 fr. v. a., face propunerea, ca din aceea suma se se elocéze pre atatu, catu se se póta cumperá obligatiuni urbariale in valóre nominale de 1500 fr. v. a.

Din contra D. dr. Nemesiu din motivulu, ca mai alesu fiindu de a se edá catu mai curendu fói'a asociatiunei, potu se obvina spese neprevedute, propune cá sum'a disponibila se nu se eloceze deocamdata, pana ce edanduse numit'a fóia se va vedé, ca pana incatu aceea se bucura de spriginirea publicului romanu.

Conclusu. Dupa mai indelungate desbateri serióse comitetulu, dupace din deslucirile date din partea Dlui cassariu alu asociat. a devenitu la convingere, cumca considerandu proc. obvenitórie ce incurgu dupa capitalulu elocatu alu asociatiunei, cum si tacesele anuale ce voru incurge dela membrii ordin. ai asociatiunei, cass'a asociat. se va aflá in positiune de a puté acoperí tóte spesele curente in sum'a preliminata de adunarea gener. tienuta la Clusiu in 28. Aug. a. c., se afla indemnatu cu majoritatea de voturi a adoptá propunerea Dlui cass. alu asociat., dar cu acea modificatiune, ca din banii disponibili se se eloceze numai pre atatu, pre catu se se póta cumperá obligatiuni urbar. in valórea nominala de 1000 fr. v. a.

§. 92. Secret. II. cetesce o scrisória a venerabilulu capitulu metropolitanu gr. cath. din Blasiu dto. 16. Sept. Nr. 24 a. c., prin care se aduce la cunoscenti'a comitetulu prea trist'a scire despre repausarea in Domnulu a Escel. sale Dlui archiepiscopu si mitropolitu alu Albei-Iulie A. Sterc'a Siulutiu, intemplata in 7. Sept. a. c. amentênduse totuodata si despre fundatiunea facuta de repausatulu archiereu in favórea ajutorarei veduveloru preotese, si mai alesu pentru impartirea de stipendia la aceli teneri seraci, cari consacrându se diverseloru specialitati de scientia, voru progresá in scientia si moralitate in interesulu patriei si alu natiunei romane.

Conclusu. De si comitetulu asociat. in siedinti'a sa din 17. Sept. a. c. indata la primirea prea tristei sciri, si-a tienutu de o santa datoría a dá espresiune profunde sale dureri casionate prin perderea marelui archipastoriu si prea devotatu aoperatoriu alu natiunei nóstre: totusi crede ca implinesce numai o datoría de profundu respectu si reverintia catra repausatulu in Domnulu archipastoriu romanu, déca si cu ast'a ocaziune da espresiune sentimenteloru sale de condolentia, luandu totuodata spre cea mai durerósa scientia impartasirea susu atinsa a venerab. capitulu metropolitanu.

§. 93. Secret. II. luandu in consideratiune, ca pentru stipendiale asociat. preliminate de adunarea gener. dela Clusiu s'au publicatu degia concursese resp. prin diuarele romane, face propunerea, ca pentru esaminarea si censurarea concurseloru ce voru intrá la comitetulu asociat. pentru stipendiale asociat. se se denumésca o comisiune de 3 membrii, carea apoi la tempulu seu se raporteze in astu obiectu.

Conclusu. Propunerea se primesce, si de membrii ai acelei comisiuni se alegu Ilustr. sa D. consil. P, Manu, D. dr. Ioanu

Nemesiu si D. profes. Z. Boiu cu insarcinarea de a raporta in meritulu concurselor ce voru intra, in siedinti'a comitetului ce se va tienea in lun'a lui Noembre a. c.

§. 94. D. cassariu presentéza conto pentru telegramulu tramesu din partea adunarei gener. din Clusiu societatiei academice romane din Bucuresci, cá respunsu la telegramulu gratulatoriu alu acelei societati, si propune a se licuidá din sum'a preliminarata de adunarea generala pentru spelele extraordinarie.

Conclusu. Se asemnéza la cass'a asociat. licuidarea resp. conto sunatoriu despre 4 fr. 80 cr. v. a.

§. 95. D. cassariu alu asociat. face propunerea, cá banii incursi la fondulu asoc. de pe tempulu siedintieloru adunarei gener. pana acum se se publice in „Telegrafulu romanu.“

Asemene D. Dr. Nemesiu face propunerea, cá si protocólele siedintieloru comitetului se se publice in Telegrafulu romanu.

Conclusu. Incingënduse debateri serióse si mai indelungate asupr'a numiteloru propuneri, D. cassariu alu asoc. Constantinu Stezariu, dupace din partea Rever. D. vicepres. si a altoru Domni membrii ai comitetului i-se facura observatiunile, ca atatu banii incursi la asoc., catu si tóte actele si protocólele asoc. se voru publicá in fói'a asociatiunei, edanda in lun'a proxima, si-retrase propunerea, resp. motiunea sa, ér' D. Dr. Nemesiu rezervandú'si propunerea sa si punenduse la votisare cu unanimitate de voturi, afara numai de votulu Dlui propunatoriu, se decise, cá publicarea protocóleloru relative la siedintiele comitetului se se amane pana la esirea fóiei asociat., carea conformu conclusului comitet. adusu in siedinti'a din 18 Septembrie §. 88 p. 4) are se se edea inca cu 1. Noembre a. c., adeca in lun'a viitoria.

§. 96. In legatura cu conclusulu comitetului din 18. Sept. a. c. §. 88 p. 4) relativu la edarea fóiei asociat. secret. II. face propunerea, cá se se compuna o comisiune din membrii comitet., carea se elaboreze programulu numitei foi dinpreuna cu o provocare catra publiculu romanu pentru imbraciosiarea si spriginirea acelei'a atatu materialmente catu si moralmente.

Conclusu. Propunerea se primesce si de membrii ai comisiunei se alegu: D. Pavelu Dunc'a consiliariu, D. Dr. Ioanu Nemesiu, D. profesoriu Zacharia Boiu si D. redactoriu Nic. Cristea cu acea insarcinare, cá avendu in vedere principiale generale, relative la foia asociat. coprinsa in statutele asociat., se elaboreze catu mai curendu programulu cestiunatu dinpreuna cu resp. provocare catra publiculu romanu, cá cu modulu

acest'a in celu mai scurtu tempu convocanduse comitetulu in o siedintia estraordinaria cestiunatulu programu, cum si provocarea resp. se se pota luá la discussiune meritoria si astu-feliu satorinduse se se pota aduce catu mai curendu la cu-nosciintia publicului romanu, si anume: provocarea pre calea diurnaleloru nationale, ér' programulu in cea de antaiu brosiura lunaria a foiei edande.

§. 97. D. bibliotecariu referéza, cumca redactiunea foiei bisericesci, intitulate: „Sionulu romanu“ a daruitu pentru bibliotec'a asociatiunei cate unu esemplariu din foi'a sa dela inceputulu anului curente pana acum, si ca totuodata se promite a servi si pre viitoriu cu cate unu esemplariu pentru asociatiune.

Conclusu. Ofertulu se primesce si onor. redactiuni i se exprima multiamita protocolarmente.

§. 98. D. cassariu alu asociatiunei presentéza conspectulu despre interesele intrate la fondulu asociatiunei dupa couponii obligatiuniloru metalice si ale imprumutului de statu, obvenit'orie in 1. Oct. a. c. Acele interese facu in B. N. 2 fr. 63 cr., ér' in argintu 12 fr.

Se ia spre sciintia.

Cu aceste siedinti'a comitetului inceputa la 10 óre inainte de amiadi se inchia la 12 óre.

Sibiiu, in 8. Oct. c. n. 1867.

I. V. Rusu mp.,
secr. II.

I. Hannia mp.,
vice-presiedinte.

Despre istori'a Transilvaniei dupa com. Emericu Mikó.

Introductiune.

In Nr. 1 alu acestei foi periodice voidu a pre'nsciintia pe on. nostrii lectori despre publicarea mai multoru documente istorice, am dîsu la pag. 10, ca oricandu s'ar intempla cá se lipsésca manuscripte de ale altoru barbati de sciintia, carii se voru fi ocupandu cu alte specialitati, adica oricandu imi va remanea spatiu deschisu, totudeaun'a voiu publica documente istorice etc.

Dupace am publicatu cele trei catalóge de documente istorice, m'asi putea apuca prea bine de impartasirea documentelor istorice s. a. din cate am la mana, pentruca in adeveru alte manuscripte afara de cele oficióse dela on. comitetu nicidcum nu me imbuldiescu. Intr'aceea meditandu mai multu asupra acestui inceputu, infatiosiandu'mi spaimantatoriale lacune

cate se afla in istori'a Transilvaniei, cumpanindu totuodata marele adeveru coprinsu in cunoscut'a sententia, non omnia possumus omnes, precum si ca progresulu va fi mai siguru, déca vomu purcede dupa unu metodu órecare, m'am determinatu a'mi margini faticele mele numai la istori'a Transilvaniei. Cu atatu mai virtosu credeam ca trebue se'mi tragu acésta mediuina, cu catu istori'a acestei tieri si frumóse, si clasice, si amaru cercate, in mani'a tuturoru incordariloru facute pana acuma se afla inca numai in fragmente, ce e dreptu inse, fragmente insuflátóre de totu respectulu.

Póte fi ca acésta tesa a mea din urma se va afla de fórte cutezata. Cu tóte acestea eu imi voiu pregeta pentru astadata a mi o lua in aparare, ci in loculu meu voiu lasa se vorbésca unulu din cei mai renumiti compatrioti ai nostrii, totuodata membru alu academiei ungueresci de sciintie, éra acela este esc. sa dn. com. Emer. Mikó, auctoriulu disertatiunei istorice inaugurale titulate: Despartirea Transilvaniei de Ungari'a*). Acestu auctoriu constata pe deplinu lips'a istoriei transilvane; inse cum? Acésta se va vedea in decursulu acestei recenziuni.

I.

Intre anii 1854 si 1856, pre candu despotismulu militariu, civilu si bisericescu incalecandune pre toti fara multa distinctiune apasá greu asupra cerbiceloru nóstre pentru pecatele politice dintre anii 1848—49, com. Em. Mikó vediendu ca nici pentru magiari nu a mai remasu vreunu altu campu de activitate nationala, isi propuse a publica in limb'a magiara unele cronice, mai multe documente istorice si nesce legi vechi pana atunci netiparite, ceea ce s'a si intemplat. „Se facemu iubite amice pe calea literaturei catu putemu face: pentruca si de altmintrea nu putemu face altuceva folositoriu si duratoriu.“ Asia i scrisese fostulu gubernatoriu comite Iosifu Teleki cu o septemana mai nainte de mórtea sa.

Comitele Mikó adresanduse in a. 1865 catra compatriotii si mai virtosu catra connationalii sei cu o preuventare premisa la „Datele istorice transilvane**“)“ din Tom. I. le dice intre altele:

„Compatrioti! . . . Noi trebue se muncimu, pentrucá na-

---

*) Erdély különválása Magyarországtól. Budán. 1860. 129 pagine 4° mare.

**) Erdélyi történeti adatok.

tiunea noastră se aiba viația; trebuie se învetiamu, pentrucă se putem da peptu în lupta cu timpurile; — trebuie se învetiamu mai virtosu trecutul și istoriile patriei noastre.“

„Istori'a fiacarei epoci este unu testamentu, pe carele fii faptuitori și petrunsi de datorintiele lor ilu lasa urmașilor. Din sum'a acestor testamentes se gatesce apoi testamentulu celu mare și generalu, pe carele geniulu creatoriu ilu compune din fragmentele de documente și evenimente adunate din multi secolu, pentrucă se fia de învetiatura, de cautatóre (oglinđa), de firu alu Ariadnei pentru secolii viitori și pentrucă natiunea ce'si pregatesce immortalitatea în faptele sale.“

„În această patriă totu unghietulu de pamentu, fiacare anu și fiacare periodu alu locuintei noastre milenarie face cate o parte a istoriei noastre; éra istori'a noastră este însasi ecșistenti'a noastră natională. Candu încéta istori'a, natiunea e perdută. Candu istori'a curge cu lustru și putere, natiunea re'nviia. În viați'a unei natiuni de domne-ajuta numai acelea fapte au viitoriu, care 'și au radecin'a lor în trecutul ei.“

„Deci se adunam materialulu, se edificam templulu trecutului, pentrucă generatiunile viitorie se aiba locu, unde se védia adunati pe ómenii sei cei mari, unde se se póta aduna și ei întru onórea strabunilor sei scl. scl.“

Dupace c. Mikó îndémna pe compatriotii și mai alesu pe connationalii. sei în modulu acesta la adunarea de materialu istoricu și îi róga în totuadinsulu că se învetie fórte bine istori'a Transilvaniei, apoi sub titulu de „Orientare asupra istoriografiei și a compilarei de date, cu respectu la încercarile de aceeași tendinția facute în Ungari'a,“ dupa o scurta aruncatura de ochiu preste trecutu pune tes'a cumca:

Istori'a Transilvaniei înca nu este scrisa în conexiune cronologica.

Acésta tesa eu o aruncasem unei foi din Clusiu pe la a. 1861, din care cauza dn. redactoriu alu aceleiasi me înfruntă aspru. Într'aceea argumentele cu care com. Mikó isi proptise tes'a sa în an. 1855 era cunoscute la publiculu iubitoriu de sciinti'a istoriei și cunoscatoriu de limb'a magiara. Noi vomu reproduce aici acelea argumente numai pe scurtu, vomu scóte adica esenti'a din XXXI. pagine, éra alaturea vomu adaoge dela noi aceea ce se pare ca com. Mikó cu tóta diliginti'a sa perdue cu totul din vedere.

Asia dara marele principatu alu Transilvaniei pentru ce n'are istoria întru adeveratulu întielesu alu cuventului? Dupa

com. Mikó din cause nenumerate, din care inse Ecs. sa numera numai unele si anume:

1. Pentruca in organizatiunea acestei tferi a lipsitu din capulu locului unitatea. Magiarii, secuii si sasii au fostu — unu corpu politicu, inse dóua inimi si dóua suflete, adica o inima si unu sufletu magiario-secuiescu, alta inima si altu sufletu saso-nemtiescu.

Aici dn. comite a uitatu, ca in Transilvani'a mai fusese dela inceputulu inceputului inca si unu altu corpu cu o alta inima si cu altu sufletu, tóte trei romanesci. Ci despre acésta tocma la urma mai pre largu.

2. Pentruca in viati'a publica de statu a Transilvaniei a lipsitu continuitatea, adica acésta tíera avea nume candu de parti intregitórie, candu de statu autonomu, candu éراسi de provincia reincorporata, éra apoi uneori era mai mare, alteori mai mica; riulu ei istoricu se revarsá in alu Ungariei, éra altdati curgea alaturea, inse numai cá de rangulu alu doilea.

La acestu punctu ne luamu voia a observa dlui comite filoistoricu, cumca tocma prin asemenea fase, inca si catastrofe au mai trecut si alte tieri europene, care inse isi au istori'a loru scrisa prea bine si cu tóta putintiós'a adeveritiune.

3. Pentruca la diferitele popóra ale Transilvaniei nici odata nu a ecsistatu, séu incái nu a predomnitú identitatea simtimenteloru si a intereseloru, care se fia duratu p'ntre tóte impregiurarile, séu incái se fia avutu ele tóte unu singuru scopu comunu patrioticu si se 'si fia concentratu puterile macaru pe campulu sciintieloru.

In acestu punctu este multu adeveru. Comitele Mikó ilu si deduce si demonstra mai pre largu. Nevoiesi'a constitutiune a recunoscutu trei pamenturi, séu mai bine trei tieri in aceeasi tíera, apoi totu in acea tíera au fostu trei natiuni politice si patru secte de natiuni (asia se esprima dn. Mikó); dupa aceea fiacare din acestea isi are istori'a sa. Benkó, Baranyi, Székely Mihály, Lakatos s. a. s'au ocupatu cu secuii, Schlözer, Seivert, Eder cu sasii; la care noi adaogemu, ca cronicarii romanesci, de carii com. Mikó inca nu aflase nimica, s'au ocupatu cu romanii. Secuú s'au inchinatu numai muntiloru sei, pentruca ei si astadi numai acolo sciu se traiésca. Sasulu isi cunósce patri'a sa numai in pamentulu demarcatu prin muntii Buceci, Surulu, prin ai Fagarasiului si ai S. Sebesiului. Magiarii au gravitatu totdeauna'a catra Ungari'a, de unde s'au stracuratu incóce.

In acestea com. Mikó are dreptu; de romani inse éراسi

uită se ni'i arate locuindu — cu prea puțină excețiune — preste tóta suprafați'a Transilvaniei.

Nu negamu nici noi, ca acestea n'ar fi dificultati pentru istoriografulu Transilvaniei; dara óre ce au fostu Franci'a si Spani'a, Itali'a si Angli'a pana inainte cu dóua si respective trei sute de ani? Cu tóte acestea ele 'si au istoriile lor. In-sasi Turci'a isi are istori'a sa scrisa mai bine decatu este chiaru a Ungariei. Si ce au fostu óre Belgiulu cu Oland'a si ce este pana astadi Elveti'a? Acelea staturi inse totusi se bucura de istoriografi escelenti, éra poporul s'a convinsu pana acuma, ca in istoriile scrise de ei afla adevéru, éra nu fabule nici falsificari cu ridicat'a.

4. O alta cauza pentru care nu s'a pututu scrie istori'a Transilvaniei pana in dilele nóstre o afla com. Mikó inca si intru situatiunea tieriei, cá un'a ce ar fi asiediata la o parte, precum si in referentiile si legamentile politice ale ei.

Com. Mikó desfasiura si acestu argumentu alu seu mai pre largu; cu tóte acestea pre noi nu ne póte convinge intru nimicu. Adica cum este asiediata Transilvani'a la o parte, de unde pana unde? Tocma din contra, situatiunea Transilvaniei intre Rom'a nóua (Bizantiu) de una, intre Bud'a séu Vien'a de alta parte, este un'a din cele mai interesante, precum pentru politicu, intocma asia si pentru istoricu. De n'ar mai fi alta cauza, acésta singura ar fi fostu prea de ajunsu, pentru cá istori'a Transilvaniei se insufe ori si cui celu mai viu interesu din lume. Chiaru grentatile cele mari, cu care Transilvani'a avuse a se lupta in decursulu secoliloru pentru ecsistenti'a sa, enumerate de com. Mikó cu atat'a caldura si óresicum doiosia patriotica, ar fi trebuitu se sierbésca de inpintenare fiiloru sei, pentrucá se'i scrie si pastreze anele si se'i compuna istori'a ei. Tocma in tierile care prin situatiunea politica si configuratiunea loru geografica sunt constrinse a balantia pururea intre cate dóua si trei staturi, se desfasiura o multime nenumerala de cele mai interesante evenimente in adevéru istorice. Si intru adevéru, ca judecandu din tóte urmele istorice cate s'au mai pastratu cá prin o minune pana in dilele nóstre, marele principatu alu Transilvaniei a trebuitu se fia fórté bogatu de asemenea evenimente.

Din tóte acestea noi incheiemu, cumca causele nescrieri istoriei nóstre trebue se se caute cu totulu airea, éra nu acolo unde le arata com. Mikó.

Pentrucá o tíera se'si póta avé istori'a sa, trebue se'si aiba

mai anteu libertatea. Dupa noi form'a regimului in Transilvani'a fusese despotica atatu pana la Mohács (1526), adica pre catu timpu a statu intr'o unire mai strinsa cu corón'a Ungari'a, catu si dupa separarea ei de acea coróna pana la an. 1692, pentruca de si ea éra autonóma in afara, in sinulu seu inse despotismulu de facto si-a batutu totudeaum'a jocu de libertatile scrise. Preste acésta chiaru acelea libertati era legiuite si sanctionate numai pentru cate 50 multu 60 mii familii, adica pentru boierime si pentru o parte a burgesiei, éra poporulu preste totu éra sclavu intru tóta puterea cuventului. Au nu scie com. Mikó, ca era timpuri, in care necum ómeni de clasele inferióre, dara nici chiaru magnatii tierei nu cutezá se apuce condeiulu spre a compune cate o simpla epistola privata. Chiaru si cronicile publicate de eysel. sa ne pastrara cateva ecsemple de cea mai scarbósa tiranía in acestu respectu. Nici odata cei dela putere n'au suferitu de buna voia, cá se se consemne faptele si evenimentele petrecute in Transilvani'a. Acestu adeveru comprobatu sí pana astadi cu sute de documente se póte lua de regula generala nu numai pana la 1692, ci tocma pana la 1780, adica pana la nemuritoriulu si in veci neuitatulu imperatu Iosifu. Totu ce cade afara din acésta regula, se póte considera numai cá esceptiune ivita ici colo p'intre intunecimea secoliloru. Onóre si multiamita aceloru esceptiuni.

Ce se mai dicemu óre si de acelea cronicile si istorii, care scriinduse trebuea se ésa pe gustulu si in interesulu celoru dela putere, séu adica dupa tipulu si asemenarea lor? Insusi istoriculu modernu magiaru episcopulu Michailu Horváth descopere lumei cateva din ecsemplele cele mai frapante intru intielesulu acesta. Alte tieri si alte popóra inca au suferitu sub despotismuri diverse; cu tóte acestea ele au mai avutu si parte si de cate unu periodu de resuflare, in catu s'au mai pututu reculege tragendu'si computu cu trecutulu, luandu la cate o revisiune faptele parintiloru si ale strabuniloru, ordinandu'si archivele, culegèndu documentele, scriindu istori'a. Pentruce óre Transilvani'a nu au pututu avé cum amu dice asemena periode lucide si de repausu? La pag. VIII. c. Mikó sustiene, ca anume sub principii patriotici patriotii au fostu constrinsi a'si apara tíer'a totu cu sabi'a in mana. Ci alte tieri si staturi inca se aparara, ba ele 'si apara — din nefericire — ecsistinti'a loru pana in dio'a de astadi totu cu sabi'a inpumnata, pentruca altmintrea de ce ar tienea staturile europene pana la trei milióne barbati necurmatu in arme?

Se erte inse dn. com. Mikó, ca Transilvani'a inca avuse cateva perióde lucide si de repausu, in care istori'a inca s'ar fi pututu scrie si cultiva prea bine. Insusi dn. comite consemna la altu locu asemenea perióde. Deci déca istori'a patriei nu s'a pututu scrie si cultiva nici in acele timpuri, caus'a principala trebue se se caute numai in despotismulu de acasa.

Un'a alta cauza pentru care Transilvani'a nu se póte bucura nici pana in ór'a de fatia de istori'a sa, o aflamu noi chiaru in caracterulu maioritatiei puciniloru cronicari cati isi luara fatig'a de a consemna cate ceva din evenimentele acestei tieri. Com. Mikó inca va fi observatu, cu cata grija se ferescu cei mai multi cronicari a consemna si faptele patrate in acésta tíera inca si de poporulu romanescu, a decopia rol'a istorica pre catu o a jucatu si acésta natiune in acésta fortarétia a naturei in cursulu tuturoru secoliloru si in mani'a tuturoru legiloru de proscriptiune. Numai din acésta impregiurare se póte esplica o parte fórte insemnata a lacunelorú nóstre istorice, care nici ca se voru putea complini, pana candu inca istoricii mai noi desbracandu orice prejudetiu, orice superstitiune si natiunala, si politica, si chiaru confesiunala, nu voru da si romaniloru in istori'a patriei acelu locu, pe care'lu indegetéza cateva mii de documente istorice scóse pana in dilele nóstre la lumina, apoi ésa rol'a istorica jucata de romani spre laud'a si glori'a, séu spre defaim'a si rusínea loru, totu atat'a, ca istoriculu n'are se caute in ochii nimenui, fia aceia inca pe atat'a de frumosi. Insusi comitele Mikó recunósce, ca pana acum'a seriindu unii altii mai multu numai istori'a natiunei loru, eo ipso nu s'a pututu scrie istori'a patriei. De aici eu me vediu in dreptu a incheié ca: adeverat'a istoria a Transilvaniei se va scrie numai atunci, candu se va intretiese in aceea si istori'a intréga a natiunei romanesci transilvane. Cu alte cuvente: Turnati istori'a natiuniloru transilvane in o singura forma numita patri'a, luati adica istori'a romaniloru, a magiario-secuiloru si a sasiloru la unu locu, ordinati-o dupa tóte legile istoriografiei, pentrucá se aveti istori'a patriei.

Dn. comitele Mikó arunca o cautatura de ochiu si preste trecutulú literaturéi istorice transilvane, despre care cu alta ocasiune.

G. Baritiu.

(Continuatiunea in Nr. viitoriu.)

C l i o.

Ex Indice Supplementari Codicis Diplomatici Illustr. D. Comitís Josephi Kemény in XII Tomos distributi.

(† Barcia olim Terra Borza.

Anno Chr. 1211 Suplem. Cod. Dipl. Tomo I. pagina 21, 22. Anno 1212 pagina 23; anno 1213 pag. 24; anno 1218 pag. 24; anno 1223 pag. 26 quater; anno 1224 pag. 28 ter.; anno 1225 pag. 29 quinquies; a. 1225 pag. 30 bis, a. 1226 pag. 32 bis, anno 1231 pag. 41 bis, a. 1232 pag. 42, anno 1234 pagina 46.

1228. Libertinus. Tomo I. pag. 35.

1228. Servus. Tomo I. pag. 35.

1252. Valachi. Tomo I. pag. 61.

1290. Valachi. Pagina 109.

1291. Jobbagiones castri albensis pag. 116.

1291. Valachi suppl. Cod. dipl. Tomo II. pag. 258.

1292. " " " " " " 259.

1324. Valachi suppl. Cod. dipl. Tomo I. pag. 229, 231.

1342. Valachi pag. 348.

1366. †) Valachi ante mille annos incolae transilvani. Suplem. Codicis diplom. Tomo II. pag. 34.

1366. Valachi ibidem, pag. 53, 55, anno 1368, pag. 93.

1368. Vajvoda Valachorum Comes Balk pag. 93.

1377. Ovium quinquagesima pagina 192.

1377. Valachorum quinquagesima ibidem.

1383. Valachi pag. 228.

1391. Forum Dominale pag. 258, idem anno 1406, pag. 384 ex anno 1410, pag. 413.

1391. Jobbagionum libera migratio, pag. 258.

1398. Valachorum Decimae, pag. 308.

1400. " " " 314.

1415. (inter ex 1419) Insurrectio. Supl. Cod. dipl. Tomo IV. pag. 2.

1420. Forum Dominale. Supl. Cod. dipl. Tomo III. pag. 57.

1420. Jobbagio, ibidem. " " " " " 57.

1439 pag. 224, anno 1447 pag 283, 289, 301, ter.

1425. Decimae Valachorum. Supl. Cod. dipl. Tomo III. pag. 91.

1430. (†) Valachorum rebellio. Suplem. Codicis diplom. Tomo III. pag. 117, anno 1437 pag. 193, anno 1438 pag. 199 bis; anno 1438 p. 201.

1434. Nobilium Contributio, ibidem pag. 154.

1437. Unio Trium Nationum. Supplementum Codicis diplomatici pagina 193 ex anno 1438 pagina 199.

1439. Valachorum nobiles. Supplementum Codicis diplomatici Tomo III. pag. 209 ex anno 1444 pag. 275.

1448. Valachi Schismatici, ibidem pag. 315.

1451. Valachorum Decimae, ibidem pag. 91.

1453. Valachicales Districtus Comitatus Hunyad conditionati pag. 355.

1456. Decimae quinquagesimarum Regalium. Supplementum Cod. dipl. Tomo IV. pag. 24.

1457. Assecratorium Diploma Ladislai regis pag. 42.

1459. † Unio pag. 55.
 1463. Insurrectio pag. 96.
 1468. Valachi. Supl. Cod. dipl. Tomo IV. pag. 189.
 1469. " " " " " " " " 191.
 1470. Contributio. Tomo IV. pag. 221.
 1472. Testandi facultas Cleri transilvanici. Tomo IV. pag. 257,
 1474. Valachi Tomo IV. pag. 278.
 1486. Tributum. Suplem. Cod. diplom. Tomo V. pag. 22, anno 1488,
 pag. 59 bis, anno 1492 pag. 114, anno 1489 pag. 199.
 1486. Urbarium, ibid. pag. 22.
 1486. Jobbagonum non libera migratio pag. 17.
 1486. Contributio Unius Auri pag. 20.
 1490. Insurrectio. Suplem. Cod. dipl. Tomo V. pag. 89 bis anno 1493
 pag. 125, anno 1502 pag. 287, anno 1508 pag. 354, anno 1510 pag. 345.
 Vide Militia.
 1493. Valachi. Supl. Codicis diplom. Tomo V. pag. 134.
 1493. Cerevisia Supl. Cod. dipl. Tomo V. pag. 132.
 1494. Claustra Valachorum in Transilvania. Tomo V. pagina 137.
 1495. Valachi. Tomo V. pag. 149.
 1497. Jobbagonum conditionata migratio. Tomo V. pagina 181, anno
 1499 pag. 203 bis.
 1497. †) Jobbaciones 10 annis in fundo Saxonum habitantes non re-
 petantur amplius. Tomo V. pag. 181.
 1498. Valachi Saxonibus damna inferunt. Tomo V. pag. 199.
 1498. Valachi, ibidem pag. 299.
 1504. Valachi. Tomo V. pag. 299.
 1506. Valachi. Tomo V. pag. 334, 342.
 1506. †) Unio Trium Nationum Tomo V. pag. 331.
 1506. (Praescriptio 32 annorum. Tomo V. pag. 337.
 1506. Slavi in Transilvania. Tomo V. pag. 343.
 1506. Slavi et Valachi Saxonibus injurias inferunt pag. 343.
 1507. Malefactores Saxonibus damna inferentes puniendi pag. 345.
 1507. Valachi pag. 345.
 1515. Valachi. Supl. Cod. dipl. Tomo VI. pag. 14.
 1519. † Jobbaciones in terra Siculorum. Tomo VI. pag. 215, 216.
 1423. Valachi pag. 92.
 1531. (ante) Urbarium Tomo VI. pag. 183.
 1541. Valachi. Tomo VI. pag. 346.
 1541. Assecutoriae Ferdinandi I. de conservandis juribus transilva-
 norum. Tomo VI. pag. 346.
 1548. Valachi, ibidem pag. 392.
 1553. (Insurrectio. Supl. Codicis diplomatici Tomo VII. pagina 91,
 anno 1576 pag. 411 bis.
 1566. † Siculis Jobbaciones in Sicilia donantur. Supplementum Codicis
 diplomatici Tomo VII. pagina 165.
 1567. † Siculis Jobbaciones in Sicilia donantur. Supplementum Codicis
 diplomatici Tomo VII. pag. 194.
 1571. Censura librorum demandatur. Tomo VII. pag. 291 et 293,
 ubi plura data historica desuper.
 1571. Typographiae, ibidem pag. 291.

1573. *Papiracea mola Cibinii*, ibidem pag. 331.
1595. *Valachorum Episcopus Joannes Prisolpi*, ut a singulo *Popa unum florenum desumere valeat*. *Supl. Cod. dipl. Tomo VIII. pag. 393.*
1607. *Valachorum episcopus Száva*. *Conferuntur ei Bona in Banatu*. *Supl. Cod. dipl. Tomo IX. pag. 73.*
1609. *Privilegiales pro Episcopo* pag. 118.
- Saxonum terram olim pertinuisse ad Comitatum Albensem & Küköllöensem asserit Benkö Milkov. Tomo II. pag. 254—259.*
- Comp. Cst. P. V. Ed. 45 haec habentur: „a száz Papok adjanak Tallerot 500, melynek 100 Tallerát az oláh Esperestek adják meg!“ Si hoc loco intelliguntur Archidiaconi Valachi in terra Saxonum existentes“ tunc quid potest concludi?*
1614. *Calugeri Remetenses Comitatus Albae inferioris*. *Supl. Codicis diplom. Tomo IX. pag. 185.*
1614. *Dto Privilegiales pro Episcopo* pag. 192.
1619. *Episcopus Gennadius* pag. 249.
1622. (†) *Valachi praestent decimas Pastoribus Saxonice* pag. 263.
1636. *Valachorum Episcopus Georgius Gyenadi et Privilegium*. *Suplem. Cod. dipl. Tomo X. pag. 51.*
1647. *Valachi praestent Decimas Parocho Saxonico* pag. 149.
1648. " " " " " " " 153.
1653. *Stephanus Simon Episcopus et ejus Privilegiales* pag. 203.
- Colonorum filios studia sua in tenera aetate prosequentes patroni sub onere 1000 Rfl. iuvitos a studiis abstrahere ne praesumant. Art. 8, anni 1624 23. Junii, Art. 2 anni 1635.*
1656. *Valachorum episcopus Száva Brankovics. Tomo X. pag. 235.*
1659. " " " " " " " 347.
1659. *Valachorum Popae immunitantur a decimis & nonis*. *Tomo X. pag. 247 & 386.*
1659. *Száva Brankovics. Tomo X. pag. 247.*
1663. *Valachorum Popae immunitantur a decimis & nonis*. *Tomo X. pagina 267.*
1666. *Lugosienses domiciliantur in Borband*. *Tomo X. pag. 291.*
1672. *Immunitas Poparum, quae 1663 renovatur sub Száva Brankovich* pag. 384, 385.
1675. *Privilegium in favorem Poparum*. *Tomo XI. pag. 5.*
1679. *Episcopus Száva Brankovics. Privilegium ut ab omni Popa 1 flor. desumat*. pag. 45.
1682. *Popae immunitantur a decimarum praestatione*. *Tomo XI. pagina 55, 63.*
1692. *Popae in fundo Regio*. *Tomo XI. pag. 137, 138, 143, 155 bis.*
1698. *Popae* *Tomo XI. pag. 331, 357.*
1699. *Popae* *Tomo XI. pag. 395.*
1699. *Privilegiales Unitorum* pag. 389, 395.

Comerciulu anticu si comerciulu modernu.

Ni se pare ca nu numai noi, ci intregulu publicu cititoriu alu acestei foi va fi asteptandu, cá dupa cele două disertatiuni publicate din sciinti'a

economiei nationale se urmeze si altele din condeiele barbatiloru de specialitate in interesulu culturai poporului romanu, pentrucá asia se fia satisfacute cerintiele. Pre candu ne aflamu in asemenea asteptare, ne veni la mana o disertatiune a dlui Ioanu Eliadu veteranulu scriitoriu genialu si publicistu alu natiunei romanesci. Acea disertatiune tiparita la Bucuresci in forma de fói'a volanta in 4° micu de 16 pagine este titulata:

Comerciulu anticu si comerciulu modernu.

Comerciulu anticu se imparte in dóua epoce, séu mai bine període, unulu incependu dela fenicieni si evrei, éra altulu dela Iuliu Césaru inainte. Din ambele acestea període vedemu istori'a critica a comerciului anticu in-tretiesuta ici colea cu alusiuni la presentu. In amendóua natur'a comerciului anticu este condamnata fara crutiare si inferata cá nascatórea si propagatórea celei mai spurcate coruptiuni, despre care lumea moderna cu tóte ticalosiile si blastematille sale nici ca isi póte face o idea chiara si nici se mai dea ceriulu cá se si-o faca.

Partea a dóua a disertatiunei se ocupa cu comerciulu modernu, carele nu numai-e tractatu de auctoru cu mai multa crutiare, ci este si recomandatu popóraloru, cu conditiune inse, ca totu ce se va fi mai aflandu in elu remasitia din spurcatiunile comerciului anticu si din tóte apucaturile lui cele nerusínate, se fia delaturatu si evitatu. Noi romanii inca avemu trebuintia imperativa de comerci; inse ce feliu de comerci? La acésta intrebare voiesce se respundia dn. Eliadu, inse asia cá, pre catu observaramu, se ne dea totuodata a pricepe, cumca comerciulu carele se póta astadi între romani, este nu numai pagubitosu, ci totuodata si coruptivu, destructivu si rusinatoriu.

Dn. Eliadu ne va da voia cá se reproducemu aici cateva pasage din disertatiunea dsale, atatu cá de proba a tendentiei sale, catu si cá in forma de recensiuine, inse asia, ca vomu fi constrinsi a ne folosi in reproducútiune de ortografi'a usitata acilea, din cauza mai alesu, ca mai multe semne ortografice aplicate in acea disertatiune in tipografiile de aici lipsescu séu de totu, séu ca unele se afla in o catatíme fórté ne'nsemnata, in catu ele totu nu aru fi de ajunsu spre a reproduce macaru o pagina.

Auctorulu isi incepe scrierea sa dicendu:

Comerciulu, cá multe specialitati si meserii, isi are oríginea in Asi'a.

Popolii primitivi fura mai anteiu venatori cá toti selbaticii, apoi pastori cá nomadii, si apoi stabilinduse devenira agricultorii.

Cá mijlocitorii între aceste stari de ómeni esira negutiatorii séu comerciantii, spre a facilitá schimbulu producteloru unoror popoli la altii.

La aceasta meseria nu se putea apleca decatu ómeni mai apti spre speculatiune, si cupiditatea ce in totudéun'a si mai virtosu in starea de barbaria predomina cá prin instinctu, facù pe negutiatorii a crede, ca acésta meseria de schimbu se basa pe lucru séu casligu, cumu se dice dincolo de Milcovu, ca cu atatu adeca prospera mai multu, cu catu va da cineva mai pucinu pe unu obiectu séu unu productu, si 'lu va vinde apoi pe mai multu. „Eftinu se cumperi si scumpu se vindi.“ Eaca maccim'a comerciului primitivu.

De aci eaca o meseria ce vine a se folosi din perderea si a producatoriloru si a consumatoriloru.

Cupiditatea séu lacomí'a de castigu impinse apoi acésta meseria fatalmente in multe vitiuri proprie de a amagi lumea: mintiuna, fraudá, dolu

séu vulpenia, juraminte si insusi furare fura binevenite la primii comercianti, daca 'i ajutá spre a'si mari folósele.

Descendentii séu discepolii primiloru comercianti pana astadi prin traditiune conserva aceleasi gesturi, tienu acelasi limbagiu pretutindeni:

„Dieu pre legea mea! daca nu pagubescu.“

„Se me bata Dumnedieu! daca nu me tiene pre mine mai multu!“

„Pentru Dumneata am otaritu se pagubescu, numai se te facu musteriu.“

„Haide! dar crede-me ca nu'mi dai nici jumatate din catu me tiene.“

Si alte asemenea.

Si candu dice ca pagubesce pe jumatate, se simte celu mai multiamitu in sine, daca 'ti va lua doua séu trei pretiuri din valórea cuvenita.

Se mai vorbimu si despre darea cu cotulu? despre lips'a la dramuri? schimbarea marfei? incarcarea la comptu? rivalitatea si lupt'a fiacaruia de a'si stinge, daca s'ar puté, pre concurentulu seu? tendinti'a fiacaruia la monopolu? inventarea cametei ce ruina pre ori-cine are nevoia de a se imprumuta?

Din cea mai inalta antichitate eara, toti cati incepura a se specula cu cumperatórea si vinderea de vite si insusi de ómeni, nu li s'au parutu asia de greu nici asia de scrupulosu a alerga si la furatu.

Pana astadi cati sunt negutiatori de cai cei mai multi suntu si hoti séu gazde de hoti de cai. Ba au inca si ingeniós'a dicatóre care o spunu cu mare placere:

„Ori-ce fura cineva, cauta se'lu duca la spinare: bietulu calu insa! te duce elu pe tine.“

Astadi traficulu cu ómenii nu este iertatu. Mai inainte se vindea si se cumpara bietii tigani. Astadi fetele romaniloru numai au implutu Alecsandri'a in Egiptu si Constantinopolu, furate de nisce disi negustori si vendute acolo spre prostitutitiune.

Si apoi precum dela negociu de cai ajunge cineva la furtu de cai, asemenea dela furtu fatalmente ajunge si la omoru spre a'si asicura cele furate.

Se fia óre reutatea in genere a ómeniloru ce dete negociulu aceste origini care de catu care mai injurióse? séu faptele, gesturile, apucaturele la care era nevoita se alerge acésta meseria? séu fatalitatea ca in epoch'a in care s'a nascutu, in locu de a fi condusu de ratiune ce a dominatu la desvoltarea séu educati'a tuturoru sciintieloru si artelor, bietulu comerciú cá pruncu in mijloculu barbariei avú dreptu guvernanta séu pedagóga cupiditatea?

Noi credemu ipotes'a din urma, si ne vomu esplicá candu vomu vorbi de comerciulu modernu. (Va urma).

Din foile nóstre nepolitice

érasu ni se aduná de 15 dile incóce unu buchetu frumosielu.

Archivulu Nr. XIII. continuandu a se ocupa cu lucrarile societatei academice a intratu binisioru pe terenulu criticeí. Alu doilea articolu este érasu strinsu scientificu despre limb'a latina, este o recensiuine fórté interesanta pentru filologi facuta asupra cartici dlui Amadeu de Chaix de Saint-Aymour,

titulata: La lanque latine étudiée dans l'unité Indo-Européenne, histoire — grammaire — lexique. Paris, 1868, 8°. Biografi'a lui Georgie Sincai scrisa de elu insusi, cu o elegia latina a lui comentata in mai multe note. Column'a trajana, judecat'a asupra ei. Fastii romani. Era sub notitii diverse in legamente cu cele impartasite in „Federatiunea“ despre famili'a Rákoczi date istorice despre originea romana a catorva familii fruntasie astadi cu totulu magiarizate, precum grafii Csáki, Majláth, renumitul Gasparu Bekes, despre care F. Forgach contimpuranulu seu in Comentariis rerum hungaricarum dice curatu si inca suduindu'lu, ca a fostu ex Valachis oriundus, adica cá si familiile Iosika, Huszár (cea vechia, nu cea noua), Kendeffy, Bethlen de Bethlen (nu si de Iktár), Nalátzi, Barcsai etc. etc.

Convorbirile literarie publica din itinerariulu facutu intre romanii din Istri'a de repaus. Ioanu Maiorescu. Tabl'a misieliiloru de V. Alecsandri o séra din junía, de S. L. Budnarescu. Poesii.

Fóia societatii pentru literatur'a si cultur'a romana in Bucovin'a Nr. 3 ne aduce protocolulu adunarei gener. a IV. tienuta de aceeași, cuventarea dlui presiedinte G. cav. de Hormuzache si disertatiunea fratelui seu dn. Alecs. de Hormuzache „despre caracterulu si tendinti'a invetiamentului publicu la noi.“ Lectur'a intregului acelu Nr. te imple de bucuria si sperantie bune, pentruca vedi cu cata ardóre este imbratiosiatu si in Bucovin'a caus'a culturei nationale romanesci; totuodata iti vine se strigi in audiulu popóraloru de prin pregiuru: Fericitu Bucovina, care ai nascutu pre fratii Hormuzache.

Amvonulu dupa óresicare pedeca ce intempinase ne aduce cu Nr. 5 dóua predice si alti cativa articoli, cum si impartasiri literarie.

La Famili'a Nr. 10 pag. 117, unde se vorbesce despre Dora d' Istria (princes'a Elen'a Mich. Gica) reflectamu pe on. redactiune, cá se nu credia cõlegei redactiunii magiare din Pestea, pana nu'i va arata autografulu cocónei Elena. Pe la a. 1832 imi aratà repaus. filoistoricu si compilatoriu Alecs. Mike din Clusiu intr'o fóia magiara unu articolu scrisu din — Unguri'a de preste Caucasu, scii dta, colo, departe departe . . . cu citate din limb'a unguriloru de acolo din Asi'a. Pana astadi mai tienu minte din acelu articolu terminii Piribék és Martalocz, cá cuvente magiare aflate atunci próspete in fundulu Asiei la magfarii de acolo. Dómne cum me mai mirám intru nevinovati'a mea si cum mai doriau se ajungu si eu odata in

fundulu Apeniniloru, pentrucá se cautu pe acolo romanii si cuvente romanesci. Dn. Mike inse suridiendu imi dise: Din totu ce ai cititu nici unu cuventu nu este adevratu.

De altmintrea pre catu cunoscuseramu noi crescerea din casa a familiei repaus. mare banu Mich. D. Gica, frate mai mare alu fostului Domnu Alecs. D. Gica, apoi aceea fusese in adeveru romanésca. Deci credeti ca simtiulu nationalu si dorinti'a sincera si ferbinte de a vedé pe natiunea romanésca libera si fericita, nu lipsesce dómnei Dora d' Istria. Ne tememu inse de altu ceva, adica de ceea ce vedemu ca lipsesce chiaru la multi barbati: credinti'a in puterea de viatia a natiunei romanesci, prin urmare totuodata lipsesce credinti'a si in vitalitatea limbei romanesci. Se lipsésca inse numai acésta din urma si este prea de ajunsu, pentrucá cineva se nu vrea a scrie in tóta viati'a sa romanesc, precum nu a voitu se scia Fridericu celu mare in totu viati'a sa de limb'a si literatur'a natiunei sale.

Dictionariu magiaru-romanu.

Lips'a totala a unui dictionariu magiaru-romanu si romanu-magiaru este in timpul nostru fórte simtita din urmatórele cause.

1. Dintre scolarii si studentii de natiunalitate romana cateva mii invétia pe la scólele elementarie, primarie, gimnasiali, cum si pe la cateva facultati, in care tóte sciintiele se propunu preste totu numai in limb'a magiara, éra nu in cea latina cá odinióra. Este lucru celu mai firescu, cá acei tineri lipsiti fiindu de orice carti ajutatórie spre a'si puté traduce ideile si conosciintiele in limb'a loru materna, se fia constrínsi a cugeta, a invetia, a'si respica notiunile si a'si formula judecatile loru despre obiecte numai in limb'a magiara. Urmarile acestei specii de invetiamentu ne sunt cunoscute la toti din tóte punctele de vedere. Acesta este unu metodu siguru ce duce la uitarea limbei materne, apoi si la despretiúrea natiunei.

2. Romanii pretindu dela toti functiunarii de tóte categoriile prin carii sunt administrati, cá se le cúnosca limb'a pe de plinu, pentrucá se le póta administra tóte afacerile in limb'a loru natiunala. Totu romanii pretindu éراسi cu totu dreptulu, cá in tóte scólele mijlocii si la universitate limb'a romana se se propuna cá limba oblegata.

3. Ceea ce pretindu magiarii dela functiunarii de natiunalitate romana si dela scólele romanesci, ne este éراسi fórte bine cunoscutu.

Unii inse cá si altii au trebuintia absoluta de mijlócé literarie, precum dictionaria, vocabularia, gramatice, fraseologii, carti de lectura si asia mai departe, pentrucá pretensiunile loru se póta avé valóre practica. Nici un'a din aceste dóua limbi nu se mai póte invetia de pe strate, nici numai dela

domestici cá mai nainte, ci unii cá si altii avemu se imitamú si in acestu punctu ecsemplulu germaniloru si alu franciloru din Elveti'a, alu belgianiloru si alu germaniloru renani etc. Ambele acestea limbi mergendu alaturea facu progrese surprindietórie.

4. Istori'a Transilvaniei, a Banatului si a Ungariei in partea locuita amestecatu este comuna romaniloru cu magiarii. Nici odata unu istoricu magiaru, fia inca pre atatu de genialu, nu va fi in stare de a serie istori'a acestoru tieri cu tóta adeveritiunea, déca nu va cunósce si limb'a, si istori'a, si datinele natiunei romanesci; si éراسi nici unu istoriografu de natiunalitate romana nu va complini lacunele istoriei nóstre, déca nu va cunósce tóta multimea legiloru, a croniceloru si altoru ajutória istorice scrise nu numai in limb'a latina, ci si in cea magiara, mai alesu din secolulu alu 16-lea si pana in dilele nóstre.

5. Unu mare numeru de neintielegeri tocma si politice s'au escatu si se nutrescu intre noi inca si din cauza, ca anume magiarii carii vreu a da tonulu in politica, nu cunoscú de locu limb'a romanésca.

Éca temeiturile mai de aprópe, care au induplecatu pe subscrisulu, cá in mani'a tuturoru ocupatiuniloru sale si in etatea sa inaintata se mai iutreprinda si compunerea unui dictionariu magiaru-romanu cá de 38 pána in 40 cóle tiparite in formatu 8° (marimea cá acelu germano-romanu).

Acestu dictionariu se si tiparesce. Din cól'a 1-ca s'au trimisu ecsemplaria spre aratare pe la mai multe librarii si redactiuni. Cu tiparirea ne aflamu la cól'a a nóu'a, éra scopulu ne este, cá voidu Ddieu in anulu viitoriu se'lu damu gat'a.

Despre metodulu ce urmaiu in compunerea acestui opu nu voiú a perde vorbe multe, ci fia de ajunsu a observa numai atata, ca scopulu mi-a fostu a satisface numai prim'a necesitate, a prevedé cá dictionariulu se nu ésa prea voluminosu, pentrucá se nu fia prea scumpu si totusi se represente ambele limbi pe trépt'a culturai si a inavutirei la care ajunsera ele pana astadi. Din acésta cauza me vediuú constrinsu a casá repetirea cea désa a radeineloru in cuventele derivate si compuse.

Cei carii sciú ce insémna a tipari unu dictionariu, cunoscú totuodata, ca spesele accluiasi se inaltia la cate dóua trei mii. Cu tóte acestea pretiulu dictionariului meu tiparitu preste totu cu litere garmond va fi numai 3 fr. 20 cr. brosiuratu bine, éra legatu tiépanu 3 fr. 70 cr. v. a. Acestu pretiu inse e defiptu numai cá prenumeratiune, pentruca dupa finirea tiparirii ecsemplariale neprenumerate le voiú cede librariiloru, unde apoi se scie ca pretiulu adesea se si indoiesce, precum s'a intemplatu cu celu germano-romanu, carele astadi nu se mai gasesce nici cu 8 fr. v. a.

De si la intrebuintiarea oricarui dictionariu séu vocabulariu se presu-pune cunósccerea ortografiei si a gramaticiei fiacarei limbi, cu tóte acestea eu voiú adaoge si la dictionariulu meu pentru amendóua limbele cateva regule

ortografice elementare, cum si unele forme gramaticali pentru ambele limbi, ceea ce inse va depinde multu dela ajutoriulu ce va binevoi a'mi intinde onor. publicu pe calea prenumeratiunei.

Premitendu acestea imi iau voia 'a deschide la dictionariulu meu magiaru-romanu prenumeratiune cu 3 fr. 20 cr. v. a.

Domniloru si amiciloru carii voru binevoi a aduna mai multi prenumeranti, me indatorezu a le numera provisiune dela 10 ecsemplaria unulu.

Sumele de abonamentu se voru trimite la subscrisulu, care nu va lipsi ale acvita. Brasiovu 1868, Aprile 10. c. n.

G. Baritiu.

Bibliografia din Bucuresci.

Discursulu ce a tienutu dn. I. Eliade-Radulescu in sal'a Ateneului la 10 Decembre a. tr. asupr'a literaturii si politiceii a esitu de sub tipariu sub titlu de unu „Fragmentu din Ateneu.“

Pentru amatori se afla de vendiare la librariile dd. Alecsandru Danie-Iopulo si G. Ioanide pre contulu societatiiloru bibliofile, ce se forméza spre tiparirea cartiloru de valórea istorica, sciintifica si morala in limb'a romana, cum si dictionarie enciclopedice. — Pretiulu unei brosiure 1 sfantiu.

Din scrierile Domnului Dimitrie Bolintineanu au mai esitu de sub presa:

ALECSANDRU LAPUSNEANU,

drama in trei acte,

si

DUPA BATALIA DELA CALUGARENI,

drama in trei acte in versuri.

Pretiulu ambeloru drame brosiurate la unu locu este de 3 sfanti ecsemplariulu.

Publicarea baniloru incursi la fondulu asoc. trans. dela siedinti'a Comitetului asoc. tienuta in 3. Martiu pana la siedinti'a aceiua din 7. Aprile a. c.

Prin D. prof. gimn. in Craiov'a Simeonu Mihali s'a trimisu la fondulu asoc. cá tacsu de m: ord. si anume:

a) pentru Dn. prof. gimn. Ioane Fauru cá tacsu de membru	
ord. pre anii 186 ⁶ / ₇ 186 ⁷ / ₈	10 fl.
b) pentru D. prof. gimn. Constantinu Olteanu tacs'a de membru pre an. 186 ⁷ / ₈	5 „
	Sum'a in v. a. 15 fl.

Sibiiu, 7. Aprile 1868.

Dela secretariatulu asoc. trans. rom.

Editoriu si provedietoriu: Comitetulu. — Redactoriu secretariulu I. alu asociatiunei. — Tipograf'a Römer & Kammer.